

ימי צדקיהו הסוף המר

פתיחה

אחרי מות יאשיהו המצב בארץ ישראל הולך מדרדר עד חורבן הבית. בעצם יאשיהו היה המלך האחרון האמיתי. המלכים שבאו אחריו¹ לא מילאו את מקומו כמעט בשום דבר.

יאשיהו נהרג על ידי פרעה נכה בשנת 609 לפני הספירה. לאחר מותו היה דור תהפוכות ומלכו ארבעה מלכים בכ22 שנה:
תקופת שלטון מצרים באזור -

- יהואחז, בנו של יאשיהו, מלך 3 חדשים
- יהויקים, בנו של יאשיהו, מלך 11 שנה

תקופת שלטון בבל באזור -

- יהויכין, בנו של יהויקים, מלך 3 חדשים
- צדקיהו, בנו של יאשיהו, מלך 11 שנה

התקופה מתוארת בקיצור בספר מלכים, קצת מפורט יותר בדברי הימים, ויש התייחסות נרחבת לתקופה במגילת איכה וכן בירמיהו וביחזקאל.²

יהואחז

אחרי הריגת יאשיהו "עם הארץ" לא ממליכים את בכורו אלא את הבן הצעיר יותר, יהואחז. הוא המשיך את הקו האנטי מצרי של אביו יאשיהו וזה עלה לו בחייו. כעבור שלשה חדשים בלבד שהוא מכהן כמלך, פרעה נכה אוסר אותו בריבלה שבארץ חמת.³ פרעה נכה גם שם מס כבד על ארץ יהודה ומגלה את יהואחז לארץ מצרים. שם הוא מת.

---

¹ 3 מילדיו ונכד אחד
² נראה שהידע הכללי של הציבור חלקי ומבולבל למדי ויש כמה סיבות לכך. אחת הסיבות היא שלכל אחד מהמלכים הללו יש לפחות שני שמות.
שְׁלֹם – יהואחז
אליקים – יהויקים
יהויכין – יכניה – יכניה
מתניה - צדקיהו
³ צפון סוריה של היום

יהויקים

יהויקים היה אחיו הגדול של יהואחז,⁴ כנראה בכורו של יאשיהו. שמו המקורי היה אליקים. פרעה נכה שינה את שמו ליהויקים והמליך אותו למלך.⁵ יהויקים היה בעצם ואסל של פרעה נכה.

מצרים שלט על כל עבר נהר הפרת המערבי עד שנת 605 לפנה"ס. באותה שנה פרעה נכה הפסיד את המלחמה עם מלך בבל בכרכמיש. מאז הכח הגיאופוליטי עובר ממצרים לכיוונו של ממלכת בבל הצעירה. בשנת 603 לפנה"ס נבוכדנצר מתחיל לכבוש ארצות מערביות יותר וגם מכניע את ארץ יהודה. יהויקים נכנע לפניו במשך שלש שנים⁶. אולם אחר כך הוא מרד בבבל על סמך ההבטחה שקיבל ממצרים שהם יעזרו לו. אמנם הבטחה זו לא מומשה. יהויקים לא הלך בדרכי אביו, יאשיהו, אלא המשיך את החטאים של מנשה ואמון. גם כתוב שהוא מילא את ירושלים בדם נקי,⁷ כנראה הכוונה לכל אלו שהעזו להתנגד אליו ואל דעותיו.

מהתחלת המלוכה של יהויקים הנביא ירמיהו מזהיר את העם שאם לא ישנו את דרכם החורבן בפתח, והוא רק ענין של זמן.⁸ בשנה הרביעית לממלכת יהויקים ירמיהו מקבל צו נבואי לכתוב על ספר את כל הנבואות שלו עד אותו זמן. ובשנה החמישית ליהויקים, תלמידו של ירמיהו, ברוך בן נריה, מקריא את הספר לבאי בית המקדש ולאחר מכן ניגש אל המלך כדי להקריא אותו בפניו. המלך מגיב בעזות פנים וקורע את הספר לגזרים ומשליך אותו לאש הבוערת. מעשה זה הוא היפוך המעשה הגדול של יאשיהו שלאחר שקרא את ספר התורה שנאבד, הוא גרם למהפך רוחני אצל כל העם. יהויקים מתואר כאן כמפריע לכל שינוי ותשובה אפשרית.⁹

לקראת סוף תקופת המרד יהויקים מת בהיותו כבן 36. בספר מלכים לא מתואר איך הוא מת, אולם בדברי הימים¹⁰ כתוב שנבוכדנצר הגלה אותו לבבל בנחושתיים. במדרש¹¹ כתוב שבאמצע המצור הסנהדרין בעצמו מסר אותו לבבלים בניסיון להציל את ירושלים.

---

⁴ כשנתיים מבוגר ממנו

⁵ כנראה זו היתה דרכם של מלכים כובשים להראות שהם השולטים. מי שיש בידו לקרוא את השם מראה שהוא הבעלים האמיתי.

⁶ מ"ב כד, א.

⁷ מ"ב כד, ד.

⁸ ירמיהו כו, א.

⁹ הסיפור מתואר בארוכה בירמיהו לו.

¹⁰ דה"י ב לו, ו, ז.

¹¹ ויקרא רבה יט, ו.

יהויכין¹²

לאחר הוצאת יהויקים מירושלים, ממליכים במקומו את בנו הצעיר לימים, יהויכין.¹³ בשנת 589 לפנה"ס נבוכדנצר שם מצור על העיר ירושלים ומכניע את המרד. העזרה שהובטחה על ידי המצרים לא הגיעה ונבוכדנצר כבש את העיר. יהויכין הצליח למלוך רק כ-100 יום.¹⁴ לאחר שכבש את העיר נבוכדנצר הגלה את יהויכין לבבל עם כל המעמד הגבוה של העיר. הוא השאיר בעיר רק את המעמד הנמוך ביותר.¹⁵ הוא גם לקח אתו את האוצרות של בית ה' ובית המלך. יהויכין היה שבוי אצל נבוכדנצר בבבל במשך 37 שנים עד שבנו של נבוכדנצר, אויל מרודך, שיחרר אותו מבית הכלא ונתן את כסאו מעל כל שאר המלכים שהיו כלואים אתו. הוא המשיך להיות מאוכלי שולחן מלך בבל עד סוף ימי חייו.¹⁶

צדקיהו

לאחר דיכוי המרד וגלות יהויכין לבבל, נבוכדנצר שם על כסא המלוכה הבן השלישי של יאשיהו והוא רק בן 21, צדקיהו.¹⁷ צדקיהו נשבע אימונים להיות מלך ואסל למלך בבל. אמנם אף שהיו עוד עמים באזור שהיו מוכנעים לפני מלך בבל, נראה שדוקא יהודה היתה הממלכה החשובה והמרכזית שבהן. כך שבשנה רביעית למלכות צדקיהו התקיימה ועידה אזורית של ממלכות שתכננו מרד נגד מלכות בבל. במשתתפי הוועידה כלולים בין השאר ממלכות אדום, מואב, עמון, צור וצידון. כנראה בבל נחלשה במקצת בעת ההיא (או שכך היה נדמה לבאי הוועידה) והציפיות להצלחה במרד היו גבוהות. שוב היתה הבטחה לעזרה מצדה של מלכות מצרים. רוח המלחמה היתה בשיא בחשבם שיש הזדמנות לנצל את חולשת בבל. גם היו נביאי שקר, כמו חנניה בן עזור, שטיפחו ועודדו את הציבור שרצו למרוד. הציבור הרחב מאד רצה להאמין להם.

לעומת כל אלו ניצב כמעט לבדו הנביא ירמיהו¹⁸ ומזהיר אותם שחייבים להפנים את העובדה שמלכות בבל היא השולטת באזור לשנים הקרובות וצריכים להיכנע לבבליים. אי ציות לעובדה זו היא הרת אסון. כאמור ירמיהו היתה כמעט

¹² כך הוא מופיע עשר פעמים בתנ"ך. שבע פעמים הוא מופיע עם השם יכניה או יכניהו.

¹³ בספר מלכים כתוב שהוא היה בן 18 אולם בדברי הימים כתוב שהוא היה רק בן 8.

¹⁴ בדברי הימים (ב ל, ט) כתוב שלשה חדשים ועשרה ימים.

¹⁵ "דלת עם הארץ".

¹⁶ מלכים ב כה, כז-ל.

¹⁷ שמו היה מתניה, אבל כמו המנהג שכבר ראינו, כדי להראות שהוא השולט על המלך ואין למלך בחירה חפשית, נבוכדנצר משנה את שמו לצדקיהו (מלכים ב כד, ז). כנראה שינה את השם לצדקיהו כדי להראות שהוא מצפה ממנו שיפעל בצדק וביושר ולא יפר את אימונו שהבטיח לבבל.

¹⁸ בירמיהו כז ועוד מקומות.

דעת יחיד ולכן המלך והעם לא הקשיבו לו וחשדו בו שהוא נביא השקר¹⁹ ואף האשימו אותו כבוגד ומשתף פעולה עם האויב, מלך בבל. צדקיהו מתואר בספר ירמיהו כמלך חלש והפכפך שמנסה לרצות את כולם. בכמה הזדמנויות הוא מתייעץ עם ירמיהו אבל בסופו של דבר הוא נכנע לדרישות של אלו שמאשימים את ירמיהו בבגידה ושם את ירמיהו בכלא. הוויכוחים אם למרוד במלך בבל או לא המשיכו במשך חמש שנים. בשנה התשיעית צדקיהו אכן מורד במלך בבל. נבוכדנצר ממחר לשים את ירושלים במצור. המצור המשיך כמעט שנתיים וחצי²⁰ במצוקתו, צדקיהו שולח שליחים למלך מצרים וזועק לעזרה.²¹ החיילים המצריים אכן מגיעים אבל באיחור ובכוח דל, ואף שמצליחים להסיר במקצת את המצור²² בסופו של דבר אין הצבא המצרי מסוגל להועיל הרבה²³ והבבליים חוזרים ומהדקים את המצור ובסופו של דבר נכנסים לעיר. בתשיעי בתמוז בשנה ה-11 לצדקיהו הצבא של מלך בבל מבקיע את חומת העיר. צדקיהו מנסה לברוח מהעיר כדי להציל את עורו אבל הוא נתפס על ידי חיילי בבל. הם מביאים אותו לריבלה בצפון סוריה להישפט לפני המלך נבוכדנצר. שם רוצחים את שני בניו ואחר כך מנקרים את עיניו כדי שזה יהיה הדבר האחרון שהוא יראה ויזכור את זה תמיד. לאחר מכן הוא נלקח לכלא בבבל ושם כנראה מצא את מותו.²⁴ כחודש לאחר בקיעת חומת העיר, נבוזראדן רב הטבחים של נבוכדנצר שורף את בית המקדש.²⁵

דור נבוכדנצר ומבולבל

בעקבות כל מה שעבר עליהם לא קשה להבין שדור החורבן היה דור מבולבל שעולמם נהפך עליהם. כמו בהרבה עידנים של משבר עמוק לדור הזה היו הרבה שאילות תיאולוגיות ואף מחשבות של כפירה. חוץ מאלו שהיו נאמנים לדברי הנביאים ודבקו בדבר ה', אפשר לזהות לפחות ארבע קבוצות שירמיהו, יחזקאל ושאר נביאי התקופה היו צריכים להתמודד אתם. שתיים מהקבוצות הללו ישבו

¹⁹ ירמיהו כו, יא.

²⁰ המצור התחיל בעשרה בטבת שנת 9 למלכות צדקיהו.

²¹ יחזקאל יז, טו.

²² כמתואר בירמיהו לז, ז-ט.

²³ יחזקאל יז, ז.

²⁴ ירמיהו לט, ד-ז.

²⁵ במלכים ב (כה, ז) כתוב ששרפו את הבית בשביעי לחודש אב, בירמיהו (נב, יב) כתוב שזה היה בעשירי בחודש. בגמ' (תענית כט, א) מסבירים שנכנסו וחיללו את המקדש בשבעה לחודש ובסוף יום התשיעי הציתו את האש שבער כל יום העשירי. על פי זה אנו נוהגים אבילות גם בי' באב עד חצות.

בעיקר בבבל ושתיים בעיקר בארץ ישראל ולאחר רצח גדליה בן אחיקם ציבור גדול אף ברח למצרים.

הקבוצות והדיעות

בבבל

1. התבוללות - אשה שנתגרשה האם היא עוד חייבת לשמור אימונים לבעלה? היתה קבוצה שטענו, אנחנו כבר גורשנו על ידי ה' מארצנו ואיננו קשורים אליו יותר. הוא עזב אותנו ולכן איננו צריכים עוד בשמירת תורה ומצוות. כלומר, עלינו להתבולל עם הבבליים.
2. התייאשות מן הגאולה - איננו קשורים יותר לארץ ישראל. מרכז העם היהודי עבר מקום ועכשיו הוא בבבל. היא גם תהיה המרכז של העם היהודים לעתיד. אין משיח לישראל ואין גאולה. כאן אנחנו עכשיו וכאן נהיה גם בעתיד.

בארץ ישראל

1. שוא עבוד אלקים - הזמנים הכי טובים לעם ישראל היו כשעבדנו עבודה זרה. אלו היו הימים הטובים. מאז יאשיהו שקלקל את הכל רק סבלנו וירדנו מדחי אל דחי.
2. התנתקות מיהודי הגולה - יהדות יש רק בארץ ישראל. ה' כרת ממנו את גולי בבל. הם כבר לא חלק מעם ישראל. מי שלא גר בארץ אין לו חלק באלוקי ישראל.

הנביאים מתמודדים עם כל הקבוצות הללו ומודיעים לעם שאל להם להתייאש, צריכים להתחזק ולהמשיך בשמירת התורה כי ה' לא עזב את עמו. העצמות היבשות הללו יקומו לתחייה, יש משיח לישראל ובא לציון גואל.